

Salman Ruždi

HARUN I MORE PRIČA

Prevela Zvezdana Šelmić

Beograd, 2013.

Sadržaj

Poglavlje 1: Šah Bla-Blah	9
Poglavlje 2: Poštanska kola	25
Poglavlje 3: Davež jezero	43
Poglavlje 4: Ako-ko i Ali-li	61
Poglavlje 5: O Gapljanima i Čapvalama	77
Poglavlje 6: Špijunova priča	95
Poglavlje 7: U Pojasu sumraka	113
Poglavlje 8: Ratnici-senke	131
Poglavlje 9: Mračni brod	149
Poglavlje 10: Harunova želja	165
Poglavlje 11: Princeza Batčit	185
Poglavlje 12: Je li to Morž?	203

Zembla, Zenda, Zanadu:
Ako može i u snu,
Fantaziju spremaju.
Ako nekud odlutam,
Reči redom čitajte.

Poglavlje 1

Šah Bla-Blah

Bio jednom, u dalekoj zemlji Alifbeji, jedan tužan grad, najtužniji na svetu, grad toliko tužan da mu je čak i ime zaboravljeno. Ležao je kraj žalosnog mora punog mrgud-riba, koje su bile toliko žalosne i gorke za jelo da su ljudi posle njih tugaljivo podrigivali čak i kada je nebo nad njima bilo vedro i plavo.

Severno od tog žalosnog grada nalazile su se ogromne fabrike u kojima se (tako su mi pričali) proizvodila tuga; pakovali su je i slali širom sveta, kojem, izgleda, nikad nije bilo dosta toga. Iz dimnjaka fabrike tuge kuljao je crni dim i širio se gradom kao loša vest.

A u dubinama grada, iza stare zone oronulih zgrada, koje su izgledale kao slomljena srca, živeo je veseli momčić

po imenu Harun, jedino dete pripovedača Rašida Halife, čija vedrina je bila čuvena u čitavom žalosnom velegradu i čiji je nepresušni izvor lepih, kratkih i krivudavih priča bio zaslužan što ima ne samo jedan nego dva nadimka. Za svoje obožavaoce bio je Rašid, Okean Ideja, pun veselih priča, baš kao što je more puno mrgud-riba; a za zavidljivu konkurenciju bio je Šah Bla-Blah. Svojoj ženi Soraji Rašid je godinama bio brižan muž kakav se samo poželeti može i tokom tih godina Harun je rastao u porodici u kojoj je, umesto ljutnje i mrštenja, uvek imao očev vedri smeh i majčin umilni i stalno raspevani glas.

A onda je nešto pošlo naopako. (Možda se tuga iz grada konačno provukla i kroz njihove prozore.)

Kad je Soraja prekinula pesmu usred strofe, Harun je pretpostavio da se sprema neka nevolja, kao da je neko pritisnuo prekidač. Samo što nije znao kolika će biti.

Rašid Halifa bio je toliko zauzet smišljanjem i pričanjem priča da nije ni primetio da Soraja više ne peva; to je verovatno sve dodatno pogoršalo. Ipak, Rašid je bio zauzet čovek, svi su ga tražili, on je bio Okean Ideja, čuveni Šah Bla-Blah. Zbog svih tih silnih proba i nastupa, Rašid je toliko često bio na sceni da više nije znao šta mu se dešava u rođenoj kući. Hitao je širom grada i zemlje, pričao priče, dok je Soraja ostajala kod kuće i postajala najpre oblačna, potom tmurna, a kao da se spremala i grmljavina.

Harun je pratio svog oca kad god je mogao, jer ovaj je bio pravi čarobnjak, to se moralo priznati. Popeo bi se na neku sklepanu pozornicu u nekom ćorsokaku punom musave dece i krezubih staraca, koji su čučali u prašini; a kad bi se zagrejao, čak bi i mnogobrojne gradske krave zastajale i ćulile uši, majmuni bi s odobravanjem čavrljali s krovova, a papagaji u krošnjama oponašali njegov glas.

Harun je često zamišljao svog oca kao žonglera, jer su njegove priče zapravo bile mnoštvo različitih priča žongliranih jedna za drugom, a Rašid ih je održavao u pokretu kroz neku vrstu kovitlavog vrtloga, i nikad ne bi napravio nikakvu grešku.

Odakle su poticale sve te priče? Izgledalo je da je Rašidu dovoljno da otvori usta i nasmeši se, i već bi iskočila potpuno nova priповest, puna čarobnjaka, ljubavi, princeza, zlih ujaka, debelih tetaka, brkatih razbojnika u žutim kari-ranim pantalonama, fantastičnih mesta, kukavica, junaka, borbi i pet-šest vedrih i pevljivih melodija. „Sve to dolazi odnekuda“, mislio se Harun, „dakle, ni priče ne mogu tek tako da se stvore niotkuda!“

Ipak, kad god bi postavio ocu ovo najvažnije od svih pitanja, Šah Bla-Blah bi začkiljio svojim (iskreno rečeno) pomalo buljavim očima, pa bi se pogladio po poprilično velikom stomaku, i još bi stavio palac među usne i pritom proizveo nekakav preteran zvuk gutanja – *glu, glu, glu*. Haruna je nerviralo kad bi se otac tako ponašao. „Ne, ozbiljno, odakle stvarno dolaze?“, ponavljao je pitanje, a Rašid bi na

to samo tajanstveno podigao obrve i mahnio prstima po vazduhu kao da nešto čara.

„Iz velikog Mora priča“, rekao bi. „Ja pijem toplu pripovodu i onda budem pun pare.“

Haruna je takav odgovor još više nervirao. „Ali gde onda držiš tu toplu vodu?“, upitao bi lukavo. „Verovatno u termosima? E pa, ja ih nikad nisam video.“

„Voda dolazi iz nevidljive česme koju montira vodeni duh“, rekao je Rašid mrtav ozbiljan. „Tu uslugu dobijaju samo pretplatnici.“

„A kako se postaje pretplatnik?“

„Oh“, rekao je Šah Bla-Blah, „to ti je uglavnom prezapetljano za otpetljavanje.“

„Svejedno“, gundao je Harun dalje, „nikad nisam video ni tog vodenog duha.“

Rašid je slegnuo ramenima. „Ti nikad ne ustaneš dovoljno rano ni mlekadžiju da vidiš“, primetio je, „ali ti to ne smeta da piješ mleko. A sad, molim te, budi zlatan pa se mani sveg tog aovanja i alivanja i budi srećan što slušaš priče.“ I to bi bio kraj razgovora.

A onda je jednog dana Harun postavio jedno pitanje previše, i sve je pošlo naopako.

Porodica Halifa živela je u prizemlju male betonske kuće s ružičastim zidovima, zelenim prozorima i plavim balkonima sa izubijanim metalnim ogradama, pa je sve zajedno

(po Harunovom mišljenju) više ličilo na kolač nego na kuću. Svakako nije bila neka veličanstvena kuća, ni nalik na nebodere u kakvim su živeli bogataši; pa ipak, nije ličila ni na kućice u kakvima žive siromasi. Siromasi su živeli u sklepanim udžericama od kartonskih kutija i plastičnih džakova, koje je na okupu držalo samo očajanje. A bilo je i supersiromaha, koji nisu imali ni takve kuće. Oni su spavali po trotoarima i u ulazima radnji, a čak i za to su morali da plaćaju najam gangsterima. Dakle, činjenica je da je Harun imao sreće; samo što sreća ume da ispari bez ikakvog upozorenja. Jednog trenutka tvoja srećna zvezda bdi nad tobom, a sledećeg već zbriše i nema je.

U tom žalosnom gradu ljudi su uglavnom imali velike porodice – ali siromašna deca su gladovala i razboljevala se, dok su se bogata deca prejedala i svađala se oko novca svojih roditelja. Harun je želeo da zna zašto njegovi roditelji nemaju još dece, ali jedini odgovor koji je ikada dobio od Rašida takođe nije bio nikakav odgovor:

„U tebi, mladi Harune Halifa, ima mnogo više nego što se vidi na prvi pogled.“

Šta bi sad to trebalo da znači? „Iskoristili smo sve svoje mogućnosti decopravljenja kad smo dobili tebe“, objašnjavao je dalje Rašid. „Sve je upakovano tu unutra, dovoljno možda i za četiri-pet klinaca. Da, momče, ima u tebi više nego što se vidi na prvi pogled.“

Rašid Halifa jednostavno nije bio u stanju da odgovori jednostavno, jer on nikad nije išao prečicom ako je postojao duži, krivudaviji i zaobilazniji put. Soraja je pružila Harunu malo jednostavnije objašnjenje. „Pokušali smo“, rekla je tužno. „To sa decom uopšte nije lako. Pomisli na sirote Senguptine.“

Senguptini su živeli na spratu. Gospodin Sengupta je radio kao knjigovođa u Gradskoj firmi i bio je mršav kao prut i žalobno piskav i škrt, dok je njegova žena Onita bila velikodušna, glasna i neopisivo debela. Oni nisu imali dece, i zato je Onita Sengupta obraćala na Haruna mnogo više pažnje nego što je on želeo. Donosila mu je slatkiše (što je bilo sasvim u redu), mrsila mu kosu (što baš i nije bilo u redu), a kad bi ga zagrlila, talasi njenog sala potpuno bi ga okružili, i to ga je uvek veoma uznemiravalo.

Gospodin Sengupta nije obraćao pažnju na Haruna, ali je stalno pričao sa Sorajom, što se Harunu nije dopadalo, pogotovo što je ovaj imao da kaže nešto na račun pripovedača Rašida kad god je mislio da ga Harun neće čuti. „Taj vaš muž, izvinite što ga pominjem“, počeo bi onim piskavim glasićem. „Njemu je glava uvek u oblacima i ne stoji čvrsto na zemlji. Kakve su mu to priče? Život nije knjiga sa pričama, a nije ni prodavnica smicalica. Toliko zabave ne može izaći na dobro. Kakva korist od priča kad čak nisu ni istinite?“

Harun, koji je to slušao spolja kroz prozor, zaključio je da nimalo ne voli gospodina Senguptu, čoveka koji je mrzeo i priče i pripovedače; stvarno ga nimalo ne voli.

Kakva korist od priča kad čak nisu ni istinite? Harunu to strašno pitanje prosto nije izbijalo iz glave. Ipak, bilo je ljudi kojima su Rašidove priče bile od koristi. U to vreme baš su se primicali izbori, pa su velike zverke iz raznih političkih stranaka dolazili kod Rašida, smešeći se kao debele mačke, i molili ga da dođe i priča svoje priče na njihovim mitinzima – i ničijim više. Dobro se znalo da ko na svojoj strani ima Rašidov čarobni jezik, nema šta da brine. Niko nikad nije poverovao ni reč političarima, ma koliko se ovi pretvarali da govore istinu. (Zapravo, baš po tome su svi i znali da ovi lažu.) Ali svi su imali potpuno poverenje u Rašida, jer je on oduvek priznavao da je sve što priča potpuna neistina, i da sve izmišlja. Zato su političari želeli da im Rašid pomogne da osvoje glasove na izborima. Dreždali su pred njegovim vratima, masnog lica, s lažnim osmesima i torbama punim love. Rašid je mogao da bira kod kojeg će.

Onog dana kad je sve otišlo u propast, Harun je baš išao iz škole prema kući kada ga je uhvatio prvi pljusak predstojeće kišne sezone.

E sad, kad bi kiše stigle u žalosni grad, život je postajao nešto podnošljiviji. U to doba godine u moru bi se pojavljivala jata riba grboglavki, pa su ljudi mogli da naprave pauzu od ishrane mrgud-ribama; a vazduh je bio svež i čist, jer bi kiša sprala skoro sav crni dim koji se širio iz fabrika

tuge. Harun Halifa voleo je osećanje kad te potpuno pokvasi prva kiša te godine pa je skakutao okolo da ga mlaka kiša što više natopi, čak je otvorio usta da mu kišne kapi padaju na jezik. Stigao je kući mokar i sjajan, baš kao grboglavka tek izvađena iz mora.

Gospođa Onita stajala je na svom balkonu na spratu i tresla se kao pihtije; da nije pljuštala kiša, Harun bi verovatno primetio da plače. Ušao je unutra i zatekao Rašida pripovedača, koji je izgledao kao da je stajao glave proturane kroz prozor, jer su mu oči i obrazi bili potpuno mokri, a odeća je ostala suva.

Harunova majka Soraja pobegla je sa gospodinom Senguptom.

Tačno u jedanaest sati tog dana poslala je Rašida u Harunovu sobu s naređenjem da potraži rasparene čarape. Nekoliko sekundi kasnije, dok je uveliko bio zauzet potragom (Harun je bio vrlo vešt u gubljenju čarapa), Rašid je začuo kako su se zalupila ulazna vrata, a trenutak kasnije začuo se i zvuk automobila kako odlazi. Vratio se u dnevnu sobu i utvrdio da mu je žena nestala, a taksi je upravo skretao za ugao. „Mora da je sve to veoma pažljivo isplanirala“, pomislio je. Zidni sat i dalje je pokazivao tačno jedanaest. Rašid je zgrabio čekić i razbio sat u paramparčad. Potom je razbio i sve ostale satove u kući, čak i onaj na stočiću kraj Harunovog kreveta.

Kad je Harun čuo vest o majčinom odlasku, najpre je rekao: „Ali zašto si morao da razbiješ i moj sat?“

Soraja je ostavila poruku, punu svih onih pakosnih reči koje je gospodin Sengupta govorio o Rašidu: „Tebe zanimaju samo zadovoljstva, ali pravi muškarac bi znao da je život ozbiljna stvar. Glava ti je puna izmišljotina, pa u njoj nema mesta za činjenice. Gospodin Sengupta uopšte nema mašte. Meni to sasvim odgovara.“ A bio je tu i postskriptum. „Reci Harunu da ga volim, ali ne mogu drugačije, moram da odem.“

Po cedulji je kapala kiša iz Harunove kose. „Pa šta da radim, sine“, žalosno je uzdisao Rašid. „Ja jedino znam da pričam priče.“

Kad je začuo očev žalostivi glas, Harun je pobesneo. „Čemu sve to? *Kakva korist od priča kad čak nisu ni istinite?*“

Rašid je na to zagnjurio lice u dlanove i zaplakao.

Harun je smesta pozeleo da povuče svoje reči, da ih izvuče iz očevih ušiju i strpa ih ponovo sebi u usta; ali, naravno, to se nije moglo. Zato je smatrao da je on glavni krivac kada se, ubrzo potom, u najnezgodnijoj mogućoj situaciji, desilo nezamislivo:

Rašid Halifa, legendarni Okean Ideja, čuveni Šah Bla-Blah, stao je pred ogromnu publiku, otvorio usta... i utvrdio da mu je nestalo priča za pričanje.

Pošto mu je majka otišla od kuće, Harun je utvrdio da ne može ni na šta da misli duže vreme, preciznije, ni čas više od jedanaest minuta. Rašid ga je poveo u bioskop da se

razgali, ali posle tačno jedanaest minuta, Harunu je pažnja popustila, a kada se film završio, nije imao pojma šta se sve desilo i morao je da pita Rašida da li su dobri momci na kraju pobedili. Sutradan je Harun bio golman na utakmici uličnog hokeja u svom kraju, i posle nekoliko odličnih odbrana u prvih jedanaest minuta počeo je da prima golove iz najblažih, najmlitavijih i najglupljih protivničkih udaraca. A to je trajalo i dalje: svaki čas bi mu misli odlutale nekuda i ostavile telo za sobom. To mu je pravilo probleme, jer mnoge zanimljive i neke važne stvari traju duže od jedanaest minuta: obroci, na primer, a i pismeni iz matematike.

Problem je prva uočila Onita Sengupta. Počela je da svraća u prizemlje još češće nego ranije, da bi, na primer, prkosno objavila: „Nisam više gospođa Sengupta! Od danas me zovite gospođica Onita!“ – a potom bi se glasno pljesnula po čelu i zakukala: „O, o, šta me snađe?“

Kada je Rašid ispričao gospođici Oniti kako Harunu popušta pažnja, reagovala je odlučno i samouvereno. „Jedanaest sati je bilo kada mu je majka otišla“, objavila je. „Sada se pojavio jedanaestominutni problem. Uzrok je u njegovoj psiko-koko-logiji.“ Rašidu i Harunu trebalo je nekoliko trenutaka pre nego što su shvatili da je reč o psihologiji. „Zbog te psiko-koko-loške tuge“, nastavila je gospođica Onita, „mladi gospodin zaglavio se u broju jedanaest i ne može da pređe na dvanaest.“

„Nije tačno“, pobunio se Harun; ali duboko u srcu plašio se da možda ipak jeste. Da li se zaglavio u vremenu kao